

**XXVIa ASSEMBLEA DEL
PSM
FERRERIES, 27 DE NOVEMBRE DE 2004**

**EL NACIONALISME
DEL SEGLE XXI**

ÍNDEX.

1.	els orígens del nacionalisme	3
2.	el concepte de nacionalisme del PSM fins avui	5
2.1.	El document "Per un Nacionalisme Emancipador i Solidari"	5
2.1.1.	<i>El concepte de nació</i>	5
2.1.2.	<i>La sobirania de Menorca</i>	5
2.2.	Les aportacions posteriors	6
3.	els nacionalismes al tombant de segle	6
4.	el concepte teòric de nació	9
5.	el nacionalisme del PSM	13
5.1.	Objectius del Nacionalisme del PSM.....	15
5.1.1.	<i>La reforma de l'Estatut</i>	16
5.1.2.	<i>Els objectius a llarg termini</i>	17
6.	Annex. Menorca, el nostre país. Evolució històrica.....	20

1. ELS ORÍGENS DEL NACIONALISME

El nacionalisme neix amb la Revolució Francesa, a les darreries del segle XVIII, i és el resultat de la creació per part dels jacobins del concepte d'Estat-Nació, el que podem definir com nacionalisme-estatista, caracteritzat pel seu caràcter agressiu, centralitzador i uniformitzador, i per la identificació entre estat i nació. Pels jacobins la unitat d'un país no és possible si abans no s'aconsegueix la uniformitat, i la igualtat que proclamen no es refereix gaudir tots els ciutadans dels mateixos drets, tot al contrari pretenien limitar la llibertat a opinar en política, creure o parlar de formes diferents. Els exemples són aclaparadors: Barère, enemic declarat del federalisme, considera que els qui no parlen francès són uns bàrbars als que acusa de superstició i fanatisme; Saint-Just creu que tots els que no parlen francès són enemics de la República; l'abat Grégoire va fer un informe sobre la necessitat de destruir els *patois* (occità, català, bretó, etc.) i universalitzar l'ús de la llengua francesa, etc.

Trobarem una teoria força elaborada del que serà el nacionalisme jacobí a l'obra de Rousseau "*Consideracions sobre el govern de Polònia*" (1782), on aconsella orientar l'educació amb la finalitat de crear una identitat nacional i un veritable patriotisme. Per a Rousseau era tal la importància d'aquesta tasca que aconsella, quan sigui necessari, inventar les tradicions per fomentar el patriotisme.

Com ja hem dit abans de la Revolució Francesa el moviment nacionalista era pràcticament desconegut en la forma que es desenvoluparà al segle XIX. El nacionalisme va sorgir com un moviment defensiu, fou la reacció contra l'agressió, la resposta dels pobles oprimits i humiliats per la imposició forçosa d'un model aliè de societat (centralisme i uniformitat: pèrdua de les institucions polítiques pròpies, llengua, costums, etc.) que començarà a imposar-se a gran part d'Europa arran de les guerres revolucionaries. La Revolució Francesa va ser un moviment nacionalista-estatista, imperialista i demagog, però amb un terrible èxit en els seus plantejaments. Després els moviments nacionalistes continuaran lluitant contra l'assumpció del model d'estat-nació per la majoria dels governs europeus.

Els contemporanis de la Revolució Francesa ja s'adonaren de la trampa que aquest pensament amagava, així Herder ens diu que la nació no és el mateix que l'estat, la nació és una entitat cultural de persones que parlen una mateixa llengua, viuen en un mateix territori i posseeixen els mateixos costums, un passat comunitari i records en comú. Cal dir que Herder no esmenta en cap moment la raça, malgrat que els jacobins actuals, representants de nacions dominants i imperialistes, l'han acusat de ser un precedent del nazisme.

Segons Isaiah Berlin, el nacionalisme ha tingut històricament un doble vessant: un d'agressiu i destructiu; i un altre de pacífic i restaurador de nacionalitats en perill. El factor essencial en la seva aparició és la presència d'una agressió, o el que és més important, la presumpció d'una agressió. Sense aquesta no es produeixen les bases d'una reacció social que reivindiqui la defensa de la nació

pròpia. L'espurna de la reacció són els intel·lectuals. La idea de pàtria oprimida pot estar present sols en un grup reduït d'escriptors, pensadors, teòlegs... en estat embrionari fins que esclata.

El nacionalisme espanyol també parteix d'una agressió: la presumpta segmentació del territori per ells indivisible, i la defensa de la supremacia de la llengua i cultura castellana en tot l'estat que ells anomenen nació. La fundació FAES, presidida per Aznar, sembla que ha estat creada amb aquest objectiu de deslegitimar els nacionalismes bascs i català.

Un aspecte a tenir en compte és que cada nacionalisme és diferent, ja que parteix d'una realitat social diferent, fruit de conjuntures històriques concretes. Els intents d'estudiar el nacionalisme com a ideologia universal s'entrebanquen davant la diversitat i a penes es pot arribar a uns trets comuns, fins el punt que comunitats que aparentment formen una nació, poden no sentir-se com tal, i d'altres que són més heterogènies presenten un sentiment nacional més fort. Voler sistematitzar els nacionalismes, sobretot com es fa sovint sota l'apartat de violents i poc democràtics és una estratègia més per intentar desprestigiar-los i combatre'ls. És una estratègia, sovint, de criminalització de l'adversari per part dels nacionalismes potents, que detenten estructures estatals.

D'altra banda el voluntarisme tal i com l'exposa Ernest Renan –*“una nació és una gran solidaritat (...), el desig clarament expressat de continuar la vida en comú”*– sense la participació d'altres factors mai ha donat origen a una nació, i ell mateix ho reconeixia. Per Eric Hobsbawm, les propostes de Renan i les dels austromarxistes –cada individu pot elegir la seva nacionalitat independentment del territori on visqui–, sols són intents d'aplicar la definició de nació a territoris (França, Imperi Austro-Hongarès) que objectivament no s'hi corresponien. En ambdós casos es tracta d'una nació a posteriori, generada des de l'estat.

Contràriament alguns autors es neguen a reconèixer el caràcter espontani i natural del fet nacional, per ells el nacionalisme antecedeix a la nació, la crea (Gellner, Hobsbawm). Així la nació sols té sentit en relació a l'estat territorial modern, l'estat-nació, o a l'aspiració a crear-ne un. Les nacions modernes d'Europa, generades pels estat-nació, no apareixen fins les darreries dels segles XIX i el XX gràcies a l'escolarització obligatòria, la millora de les comunicacions (segons Braudel el ferrocarril creà la nació francesa) i la televisió (artífex de l'italià estàndard).

Al llarg dels segles XIX i XX els diferents moviments nacionalistes –recolzats sobre un moviment cultural previ i integrats per una minoria militant– impulsaran l'activitat política en defensa dels drets de la nació, amb l'objectiu d'aconseguir que els programes nacionalistes obtenguin l'estaló de la massa social i la creació d'un Estat propi (l'exemple típic és Irlanda). La *consciència nacional* sempre es desenvolupa desigualment entre els diferents grups socials i les diferents regions del territori.

Segons Joan Fuster, la catalana va ser una de les primeres nacions d'Europa on desperta el sentiment nacionalista o “nacionista” entre els segles XVII i XVIII

però no aconseguí convertir-se en nació, però tampoc va perdre les possibilitats d'arribar ha ser-ho. En realitat són moltes les nacions que al llarg dels segles, paral·lelament al cas català, que han anat quedant-se sense opcions d'arribar a ser estat: occitans, escocesos, Kurds, etc. Avui encara sectors socials importants del Principat de Catalunya creuen en aquesta possibilitat, tot i que són més minoritaris al País Valencià i les Illes Balears. Així i tot, cal destacar que al conjunt dels Països Catalans no ha existit en els darrers segles, ni encara avui dia, una voluntat política majoritària tendent a la vertebració d'un projecte nacional comú.

2. EL CONCEPTE DE NACIONALISME DEL PSM FINS AVUI

2.1 EL DOCUMENT "PER UN NACIONALISME EMANCIPADOR I SOLIDARI".

2.1.1 *El concepte de nació.*

Aquest document va ser aprovat en la XVIa Assemblea General del PSM de gener del 1992. El concepte de nacionalisme que propugnava parteix de l'afirmació de la pròpia identitat cultural, social, econòmica i política dels pobles, respectant la pròpia evolució històrica d'ells mateixos. Reconeix i respecta les legítimes diferències entre els pobles; i això sense que suposi superioritat dels uns ni complexes d'inferioritat dels altres. El nostre concepte de nacionalisme accepta la tradició, però no exclou, ni molt menys l'evolució lògica dels pobles.

El nacionalisme que defensa el PSM parteix del reconeixement que tota nació té dret a l'autodeterminació, és a dir, a la independència i l'autogovern, o a la unió, amb la fórmula que sigui, amb altres pobles, si així ho decideix col·lectivament, sense renunciar al dret a reconsiderar els acords. Exclou totalment la superioritat d'uns sobre els altres, ja sigui per motius de cultura, de llengua o ètnia i refusam les imposicions d'uns pobles sobre els altres: l'imperialisme i el colonialisme.

A partir del reconeixement i l'exercici de la llibertat i de la igualtat entre els pobles, el PSM preconitza la solidaritat i la col·laboració entre els pobles i les nacions. Però sense llibertat i sense igualtat és molt difícil la solidaritat; en tot cas, el que es dona llavors és la imposició o l'espoli.

2.1.2 *La sobirania de Menorca.*

El nacionalisme del PSM es concreta en la defensa dels nostres drets col·lectius, ja siguin polítics, econòmics, socials, culturals o de llengua (amb diversos graus d'autonomia política de cada un dels pobles insulars) de les Illes Balears i Pitiüses, junt amb el País Valencià i Catalunya, dintre del marc format per una unitat de llengua i de cultura que anomenam Països Catalans.

Per tot això s'aspira a la més àmplia autonomia per a Menorca, autonomia que s'ha d'entendre com a sobirania. I es reclama una major capacitat de decisió i una major autonomia per a les nostres institucions (en definitiva, més

autogovern), tant en relació a l'Estat de part de la Comunitat Autònoma, com en relació a aquesta per part del Consell Insular de Menorca. Per açò cal un sistema de finançament nou, solidari, però que garanteixi una autonomia financera real, sense la qual no hi ha autogovern.

Per assolir aquests objectius es propugna la constitució d'un Estat Federal, per descentralitzar el poder i aconseguir un clar i definitiu reconeixement del fet nacional dels pobles que actualment configuren l'actual Estat Espanyol.

Respecte a la Unió Europea des del PSM es defensa una Europa dels pobles i de les nacions, recolzada en els municipis, en les regions i en les nacions, com a garantia d'una distribució territorialment equilibrada i democràtica del poder.

2.2 LES APORTACIONS POSTERIORES

En les Assemblees dels darrers 12 anys majoritàriament s'ha centrat l'interès en la gestió i l'anàlisi del moment polític amb poques aportacions noves al dit anteriorment. Una excepció seria la XVIIIa Assemblea (1994) que es torna a preocupar del nacionalisme del PSM i el defineix com democràtic i progressiu, i ens diu que pretén la recuperació dels elements que determinen la personalitat nacional de Menorca en els seus aspectes polítics, socials, econòmics, culturals i lingüístics, i afirma que **Menorca és el nostre país i els Països Catalans la nostra nació**, malgrat que reconeix que a Menorca no existeix consciència nacional, sinó un sentiment regionalista, que es defineix com nacionalisme primari.

3. ELS NACIONALISMES AL TOMBANT DE SEGLE

El nacionalisme és una de les poques ideologies que no ha perdut força en els darrers anys, al contrari que el comunisme, el capitalisme, etc. En contra del que pensaven o desitjaven alguns, ha anat prenent força o s'ha consolidat en nombroses nacions del món.

Però la consciència nacionalista va sempre lligada a una ideologia, siga de dretes o d'esquerres, que pretén assolir la modernitat i el progrés de la seua societat. Tanmateix, o justament per açò, els diferents enfocaments nacionalistes poden convergir si la unió permet un avanç significatiu en les reivindicacions nacionals. En aquest sentit alguns sectors plantegen la coalició CIU – ERC a Catalunya, o a Mallorca UM – PSM. I també en aquest sentit s'emmarca l'acció estratègica comuna de PP i PSOE al País Basc.

El nacionalisme modern també ha hagut d'anar adaptant-se al nou context social en què apareixen dos elements determinants: la globalització i la immigració. Ningú dubta que les societats estan canviant ràpidament a causa d'aquests factors, i la intenció, no ja dels nacionalismes, sinó de tots els estats, és com enfrontar-se a la situació.

I curiosament és el lligam entre nacionalisme i modernitat el que ha d'aportar la solució als nous reptes. La modernitat de què parlem va acompanyada d'una estructura econòmica forta, sense la qual és difícil assolir l'avenç tecnològic que permeti el nivell de benestar que tots els pobles cerquen. En el marc d'aquesta situació socioeconòmica avançada o desenvolupada és necessària una cultura forta (amb llengua oficial inclosa) que sigui capaç de servir d'element integrador i cohesionador. El nacionalisme lluita perquè sigui la llengua pròpia de la societat la que hagi d'acomplir aquesta funció. És imprescindible la consolidació de la cultura nacional com a eix al voltant del qual es vertebraran les noves relacions socials derivades de les noves onades migratòries. Sense aquesta premissa és molt probable que la cultura nacional pateixi, primer, un procés de dil·luïció entre les novingudes, per acabar imposant-se la més poderosa per damunt les altres.

Quant a la presència de dues llengües oficials en una societat, no hi ha cap cas al món que aquest fet no provoqui conflicte lingüístic, el qual desencadena el procés de substitució d'una de les llengües i la imposició de l'altra, la que compta amb més suport administratiu, econòmic, militar...

Per tant, la dedicació de recursos públics, i fins i tot privats, a la integració a la cultura pròpia de la immigració és fonamental per a la subsistència d'un poble.

Pel que fa a la globalització, és evident que les cultures petites ho tenen més difícil per subsistir. En aquest punt, és necessari dissociar clarament les projeccions interna i externa. Respecte a aquesta darrera, cal defensar un autèntic mestissatge on no importa que guanyi el més fort, que per una altra banda les cultures petites no podrien evitar de cap manera. Si l'anglès, el castellà, l'alemany... s'han consolidat com a llengües de determinats àmbits internacionals, no hem de pretendre anar en contra d'allò sinó acceptar-ho.

Açò no obstant, és imprescindible insistir en la necessitat que les llengües pròpies –totes elles- necessiten vertebrar-se com a troncs centrals de les relacions humanes de les seves societats; llengües a les quals correspon, en justícia, d'aplicar-los a la pràctica el concepte d'habitualitat; llengües habituals d'interrelació, en l'espai social nacional, entre els grups socials diversos, al marge de quina sigui la seva llengua d'origen. Les llengües nacionals, per tant, han de ser el nexa de la intercomunicació, i un factor d'identificació.

Aquelles nacions, o projectes nacionals, que han reeixit en la construcció d'un estat propi han estat capaços de generar espais comunicatius coincidents amb la seva estructura territorial, i arrezerats al voltant del nucli nacional constitutiu de l'Estat. De la mateixa manera, una xarxa d'actors econòmics s'ha vertebrat (o s'està vertebrant) amb una inèrcia centrífuga en relació a aquest nucli. I massa sovint, el projecte nacional amb estat, i els entramats econòmic i comunicatiu es retroalimenten.

En aquest marc, la presència i influència abusiva dels mitjans de comunicació en la vida de les persones s'ha convertit també en un element nou que convé

tenir en compte. Qui no ix en televisió no existeix per a una gran part de la societat. No és només la premsa, la ràdio o internet. Per arribar a tothom és necessària l'aparició en televisió. Aquest és, sens dubte, un entrebanc per a opcions polítiques minoritàries, que queden situades en una situació de desigualtat de condicions respecte a les altres més majoritàries. Tot el conjunt econòmic i mediàtic serveix als interessos polítics del nacionalisme dominant.

No és d'estranyar, per tant, que les forces nacionalistes pacífiques d'arreu del món transcendeixin poc als mitjans de comunicació, sobretot als d'àmbit estatal, ja que representen un autèntic perill en oferir la possibilitat d'establir comparacions amb altres territoris amb pretensions soberanistes. El cas més clar i difícil d'amagar és el del Canadà i el Quebec, on el govern canadenc ha hagut d'acabar acceptant el bilingüisme anglès-francès a tot l'estat, i no només a la regió quebequesa.

L'habitual, però, a banda del silenciament, és la sobreexplotació de notícies referents a conflictes nacionals on hi ha ús de la violència, amb la finalitat d'establir relacions entre els nacionalisme perifèrics i la violència. És el cas de l'enfocament del nacionalisme basc lligat al terrorisme d'ETA, el conflicte dels Balcans, de Txetxènia (que el govern rus ja ha etiquetat com a problema terrorista i la majoria dels mitjans de comunicació mundials han acceptat), etc. En canvi no va tenir gaire ressò la separació, pacífica i democràtica, de Txecoslovàquia en dos estats, Txèquia i Eslovàquia.

De la mateixa manera, és freqüent la difusió del missatge segons el qual l'estat espanyol és dels més descentralitzats del món, situant els nacionalismes perifèrics en postures aparentment espoliadores de la riquesa comuna. Però no s'explica mai la situació administrativa d'estats com Suïssa, Bèlgica, Alemanya, Canadà...

Tot plegat situa el segle XXI com una cruïlla decisiva per als pobles sense estat. Per un costat, el fenomen de la globalització es desferma com una amenaça per a la supervivència nacional, si no es disposa de les estructures estatals adients per a fer-hi front. Per l'altre, els nacionalismes d'estat es disposen a refermar la seva superioritat política, esforçant-se a completar els processos d'homogeneïtzació interna, amb un major capacitat d'eficàcia com a conseqüència –entre d'altres- de les oportunitats que els serveix el creixent desenvolupament de les tecnologies de la informació.

En conseqüència, el nacionalisme polític cobra més sentit que mai en l'arena política d'un segle que, amb tota probabilitat, veurà desaparèixer totes aquelles cultures que no hauran estat capaces de constituir moviments polítics sòlids que en reivindiquin la seva pervivència, prou forts per, com a mínim, obligar els estats a obtenir un reconeixement que es materialitzi més enllà de la pura formalitat.

En aquest marc de lluita política, el nacionalisme estatalista opta sovint (i el cas espanyol n'és un exemple clar) per una estratègia escalonada de negociació i

buidatge d'elements substantius de les nacions perifèriques. Aprofita l'ús dels mitjans de comunicació més estesos territorialment, en primer lloc, per entrar en la criminalització semàntica, adjudicant als nacionalismes democràtics perifèrics el qualificatiu de "nacionalistes" i reservant-se per a si mateix l'adjectiu "constitucionalista", aprofitant una memòria històrica recent que relaciona democràcia i constitució, i constitució i Constitució Espanyola. I, en base a aquesta falsa promesa de partida, continua implementant el seu programa de nacionalització negant la unitat de la condició de "pròpia" a les llengües nacionals perifèriques; negant la subjectivitat de les comunitats nacionals esmentades; etc.

Davant d'açò cal recordar que el dret a l'autodeterminació dels pobles, concebut en diferents contextos històrics, és un dret democràtic i té raó de ser entre les nacions que es troben sense estat. És paradoxal, però sovint comunament acceptat, que els grans estats s'apoderen de determinats conceptes (llibertats, democràcia, igualtat) quan en realitat en dificulten la realització total. El cas espanyol n'és un altre exemple clar: l'exercici de tots els drets limita amb les fronteres de l'actual marc jurídic, el qual té un procediment de reforma que l'impossibilita si emana del conjunt d'una nació minoritària de l'Estat a la qual, de pas, la pròpia Constitució li nega la seva subjectivitat nacional.

Cap estat pot oposar-se democràticament a l'autodeterminació d'un poble si aquest ho demana democràticament i sense ús de la violència. La democràcia és poder triar, i cap estat pot restringir l'abast de la tria, i menys encara autoproclamar-se garant de les llibertats o de la democràcia en fer-ho.

En conclusió, el nacionalisme democràtic és avui un element de modernitat que contribueix a la democratització dels pobles, en la mesura que lluita per les llibertats nacionals i col·lectives, que són també les llibertats individuals. L'individu, com a unitat de llibertat, la defensa del qual és un dels màxims exponents de la modernitat, ha de poder triar també amb llibertat la pertinença a una nació i exigir els avantatges lingüístics, culturals i econòmics que això comporta. És una fal·làcia presentar els nacionalismes com a anacrònics. Constantment s'estan creant nous estats que permeten als seus ciutadans viure amb més llibertats que quan formaven part d'un estat – nació centralitzador, però algú s'encarrega de no donar-li gaire rellevància al fet.

4. EL CONCEPTE TEÒRIC DE NACIÓ

Nació i nacionalisme són dos conceptes que es retroalimenten. No hi ha nacionalisme sense prèvia definició del concepte de nació; com sovint no hi ha nació sense l'acció política prèvia del nacionalisme. En qualsevol cas, és absolutament necessària la definició dels dos conceptes.

Respecte al concepte de nació, si analitzam les nombroses definicions que se n'han fet els darrers segles hem de concloure que només una pot ser

compatible amb totes: una nació respon a la idea de formar part d'un grup social unit per una sèrie de factors, els quals no tenen per què ser sempre els mateixos. La llengua, la cultura, una història comuna, un teixit econòmic, un territori exclusiu, un sentiment d'identitat ferm, una simbologia comuna, i fins i tot els caràcters ètnics i racials, són o han estat factors que, del segle XIX ençà, han estat conceptualitzats com a elements constitutius de la nació. Sens dubte, alguns d'aquests factors s'han anat abandonant al llarg dels anys, mentre que uns altres són avui dia vigents.

La nació irlandesa continua tenint com a valor principal d'unió la religió catòlica per oposició al protestantisme britànic, i la llengua pròpia està ja desapareguda de la societat moderna. Ni tan sols la reivindiquen a la Unió Europea. Grècia s'estalona en dos principis irrenunciables i uniformitzadors. La religió, com Irlanda, però també la llengua.

Pel que fa a la simbologia, cal recordar la gran importància que pot arribar a tenir com a signe d'identitat. Una cosa tan banal com un equip esportiu pot representar una nació, amb estat o sense, i ser fonamental en el manteniment de la consciència nacional. El cas d'Escòcia n'és un exemple, com ho són també els casos de Catalunya i Espanya.

La voluntat de romandre units seria el cas de Suïssa, que tot i estar format per unitats culturals i lingüístiques diferents –quatre- manté un sentiment d'unió fort. Així i tot, però, cal desmitificar la suposada protecció escrupulosa de la pluralitat i la tolerància d'aquest estat, que massa sovint s'oblida de la llengua romanx, la menys parlada, que no compta amb el suport d'un estat veí i que no ha assolit un reconeixement d'oficialitat fins fa pocs anys, clarament inferior al de les altres tres llengües.

El concepte de nació, si se'n pretén una definició unívoca, és doncs ambigu, ja que els trets que la defineixen varien, no tenen una validesa general incontestable. Fins i tot el de territori compartit fallaria en moltes nacions africanes, com el cas berber. A més, ens trobam amb formulacions conceptualment antagòniques, com les que es refereixen a Espanya com a nació de nacions, combinant el concepte de "nació espanyola" amb el de "estat plurinacional".

Resumint, el concepte de nació és variable a partir d'uns factors potencials però facultatius i no excloents entre ells: llengua, història comuna, territori, religió, símbols comuns... i sobretot, voluntat de pertanyença.

Ara bé, no hem d'oblidar que, històricament, tenim dos punts de partida diferents a l'hora d'abordar el concepte teòric de nació, sovint molt lligats a la ideologia social de qui els formula.

Un d'ells, de caràcter conservador, parteix d'una conceptualització historicista, en bona part romàntic, basat en la identitat i sovint abocat a la mitologia. Es tractaria d'una nació concebuda, sobretot, en base al *ius sanguis* (en termes

jurídics), a una història forjadora, als caràcters ètnics i religiosos, a la llengua, les tradicions, la mitificació de l'ordre social comunal... com elements que en determinen la subjectivitat. Una nació susceptible d'atribucions més properes a la mitologia que a l'empirisme ("esperit nacional", "*volksgeist*", creació divina, etc.), i que en cap cas està lligada a atributs democràtics.

L'altre és un concepte de caire més aviat progressista, basat en la voluntat i en la identificació. És més propera a la concepció del *ius terra* (en la seva vessant jurídica). És una nació concebuda més aviat en base a la voluntat subjectiva, a la identificació, al pacte, a la voluntat de romandre units. És un concepte més proper al sentir democràtic. No nega l'existència d'elements històrics, lingüístics, etc., però no basa la seva subjectivitat en aquests, sinó en els altres.

Són dos models teòrics, agrupats al voltant de conjunts diferents dels elements exposats abans, que difereixen en la conceptualització bàsica dels trets fonamentals de la nació. I, malgrat que siguin teòricament contraposats i excloents, no és gens difícil, avui, d'identificar elements d'un i altre model que configuren conceptes de nació vigents a l'actualitat.

Difícilment podria refusar-se que la llengua, la cultura, determinats elements simbòlics, així com la voluntat de romandre units o la vertebració d'estructures socials i polítiques comunes, són elements que, en l'actualitat, defineixen les nacions. I malgrat açò, fàcilment trobaríem exemples que s'exclouen l'un amb l'altre, segons quin sigui el contingut bàsic que s'hi identifiqui.

Ara bé, sí que hi ha, almanco, un element teòric comú en qualsevol definició de nació: l'establiment de formes concretes de relació entre l'individu i la comunitat (nacional). En conseqüència, és possible (i recomanable per assolir un ordenament conceptual que abarqui bona part de la casuística de, com a mínim, el continent europeu) una conceptualització atenent a les diferents formes possibles d'establir la relació abans esmentada: cultural-identitària, voluntària i jurídica. Obtenim, així, tres conceptes teòrics de nació: la nació cultural, la nació política i l'anomenada "nació jurídica" o estat.

La nació cultural és aquella fonamentada en la història, els costums, la religió, la cultura i, especialment, la llengua. Per tant, és independent de la voluntat de l'individu, i és, en principi, estable, roman en el temps.

La nació jurídica es concreta en l'Estat, el qual implica un ordenament jurídic i institucional, i també organització social. Enclou el conjunt de persones que estan vinculades pel dret a un Estat. Per tant, és també independent de la voluntat de l'individu, el qual pot estar-hi o no d'acord.

La nació política, en canvi, es fonamenta en la voluntat dels individus que la integren. És aquella a la qual els ciutadans expressen la seva voluntat de pertànyer. La voluntat política, idè, és l'única base constitucional de la nació política, de la qual en poden formar part persones de distintes ètnies, religions, llengües i cultures.

Són tres conceptes que poden o no coincidir en l'espai i en el temps. Al segle XIX el nacionalisme català (com bona part de la resta de nacionalismes) conceptualitzà la nació en termes de nació cultural. En canvi, en l'actualitat és cada cop més vigent una conceptualització més propera a la nació política.

D'altra banda, la realitat ens mostra una casuística ben diversa en la coincidència (o no) espacial. Així, a Europa trobam nacions culturals que coincideixen amb la nació política i l'estat, com ara Dinamarca, Islàndia i Portugal; nacions jurídiques que coincideixen amb nacions polítiques, però no culturals, com el cas suís; nacions jurídiques amb un únic element cultural, però amb àrees nacionalitàries que ultrapassen els límits d'un estat i que coincideixen amb la nació política (RDA i RFA, en el cas europeu, i Corea, Vietnam o fenòmens com el panarabisme, a la resta del món); nacions culturals no coincidents amb la nació política ni amb la nació jurídica, com Occitània; etc.

Sigui com sigui, es palesa el fet que tota persona forma part, en origen, d'una comunitat de cultura (nació cultural) i està vinculada pel dret a un Estat (nació jurídica), i pot sentir-se més, manco o gens identificada amb la seva comunitat de cultura o amb el seu Estat, o amb tots dos, o amb cap dels dos. És en el nacionalisme polític on rau el substrat generador d'aquesta identitat. El nacionalisme polític és, idò, un element fonamental en la construcció nacional, car acaba determinant els subjectes d'identificació i de sobirania. El nacionalisme polític és el creador de les nacions polítiques.

El nacionalisme polític, per tant, es desenvolupa en un marc de relacions diverses amb la nació cultural i l'Estat. Així, ens trobam amb nacionalismes polítics no coincidents amb les nacions culturals, però sí coincidents amb l'Estat. I a l'inrevés. El primer seria el cas del nacionalisme espanyol, que coincideix, en la determinació del subjecte de sobirania, amb l'actual Estat, malgrat que aquest inclou diverses nacions culturals, o parts d'elles. Açò no obstant, és un nacionalisme que, en la majoria de les seves expressions, es projecta més enllà del fenomen purament polític, intentant obtenir també un substrat cultural. És habitual en el nacionalisme espanyol (com ho ha estat i encara ho és en el cas francès) l'ús dels mecanismes de l'Estat per erosionar les nacions culturals existents en el seu si, amb l'objectiu d'assolir una homogeneïtat lingüística i cultural que reforci els vincles entre els ciutadans de l'Estat. No hem d'oblidar que França pràcticament ha reeixit en aquest intent.

En canvi, els nacionalismes perifèrics existents a l'Estat espanyol són el cas contrari: nacionalismes desenvolupats a l'entorn de nacions culturals, que projecten el seu horitzó polític en l'assoliment d'estructures *estatalitzadores* que permetin assegurar la pervivència i el desenvolupament de la personalitat cultural que els és pròpia.

Ara bé, en un cas i en l'altre hi ha una coincidència bàsica: la recerca (o el manteniment i reforç) d'estructures jurídiques pròpies, concebudes com a garantia del desenvolupament de la pròpia personalitat. Aquestes estructures,

fins a principis del segle XXI, s'han concretat, en el seu grau òptim, en l'Estat. Fins ara, per tant, podríem dir que l'Estat o nació jurídica és la nació política reeixida.

Però no podem acabar aquest apartat conceptual sense escometre, en el pla teòric, un terme cabdal en el menorquinisme polític: el concepte de país. I, si bé és cert que aquest té un caràcter polisèmic, car fàcilment n'identificam usos escaients a cadascun dels tres conceptes de nació que hem exposat, prou cert és que es tracta d'un concepte apropiat per a definir una realitat definida geogràficament, culturalment, lingüísticament, econòmicament... en un marc d'identificació primera, clarament sub-nacional.

5. EL NACIONALISME DEL PSM

El menorquinisme polític, que en bona mesura ha estat representat pel PSM en els darrers vint-i-cinc anys, ha fonamentat la seva raó de ser en una identificació conceptual clara: Menorca és el país dels menorquins. No hi ha dubte que Menorca és un territori clarament delimitat a nivell geogràfic, amb uns trets culturals propis, específics i fàcilment identificables; amb una llengua, i fins i tot un dialecte, propis; amb una història diferenciada; amb un tramut econòmic específic, fins i tot, per la seva via històrica de creixement. Per tots aquests motius i, sobretot, per l'existència d'un fort sentiment d'adhesió primera, pot definir-se Menorca com un país amb tots els ets i uts.¹

En conseqüència, el nacionalisme del PSM ha de partir, necessàriament, de la realitat menorquina, i ha de fonamentar i adequar la seva projecció política en base a les característiques culturals, socials i econòmiques de Menorca. És, per tant, un objectiu fonamental l'enfortiment progressiu del principal òrgan de govern de Menorca: el Consell Insular.

Cal, però, ubicar a nivell contextual els elements que ens porten a definir Menorca com el país propi. Així, la llengua catalana –un dels principals trets definidors- és compartida amb la resta de pobles que conformen el conjunt dels Països Catalans, amb els quals es comparteix també un substrat cultural específic (amb la llengua com a principal eix definidor). Cal no oblidar, d'altra banda, que els actuals Països Catalans són fruit de l'expansió catalano-aragonesa del segle XIII, i que ha estat amb ells amb qui hem compartit bona part de la història fins al segle XXI (a excepció de les èpoques de les dominacions francesa i anglesa). Així mateix, es constata l'existència de símbols comuns (com ara la senyera, compartida amb bona part dels pobles de l'antiga corona catalano-aragonesa), i de tradicions jurídiques força properes (materialitzades en el dret foral). No podem oblidar, tampoc, la centralitat dels Països Catalans en la nostra economia (de fet, les relacions comercials es vehiculen, encara avui dia, de forma quasi exclusiva a través de Barcelona i Mallorca, i, en menor mesura, València), ni el fet que la proximitat geogràfica,

¹ Vegeu l'annex "Menorca, el nostre país. Evolució històrica".

lingüística i cultural han conduït al fet que les relacions socials exteriors dels menorquins s'establissin preferentment amb Catalunya i Mallorca.

És irrenunciable, per tant, la conceptualització dels Països Catalans com la nació cultural pròpia dels menorquins. Els fonaments històrics, culturals i, sobretot, lingüístics són inqüestionables, i més si es té en compte que tradicionalment els menorquins han traçat cercles concèntrics en la generació de les identitats de l'altre en funció de la llengua pròpia i de les habilitats lingüístiques que hom posseeix. Per tant, si l'element lingüístic és fonamental per a traçar identitats, no hi ha dubte que aquest és l'eix troncal de la nació cultural, que no pot ser cap altra que els Països Catalans.

D'altra banda, la posició geogràfica específica de Menorca ha fet que, històricament, tengui un espai comunicacional estricte de Països Catalans, fet que ha contribuït decisivament en la participació d'un context econòmic tant o més clar. No oblidem que "eix mediterrani" no és més que un eufemisme per a no dir el nom de la cosa.

Cal constatar, així mateix, que la pertanyença a l'Estat espanyol ha tingut implicacions prou clares en el devenir d'aquesta nació cultural. El fet que aquest fóra concebut, en el seu moment, com un Estat-nació que, a imatge de França, havia de desenvolupar la seva cohesió per mitjà de processos d'homogeneïtzació lingüística, cultural, econòmica i, fins i tot, jurídica, ha posat en qüestió la pervivència en el temps del substrat nacional-cultural dels Països Catalans.

Hi ha fets que són prou clars i indefugibles: els processos intencionats i explícits per a la substitució lingüística i cultural (des del Decret de Nova Planta fins al segle XX); els intents d'esquarterament de la unitat lingüística i l'intent de generació d'identitats regionals separades i enfrontades (fenòmens com el blaverisme valencià, el gonellisme a les Illes Balears, etc.); les polítiques de trencament de l'entramat de relacions econòmiques dels Països Catalans (potenciació d'infraestructures comunicatives entre el País Valencià i Madrid per afeblir els canals històrics entre València i Barcelona); i, en el pla jurídic, la prohibició de federació entre Comunitats Autònomes, la inclusió de tots els ciutadans de l'Estat en una única nació i la manca de reconeixement del dret d'autodeterminació (disposicions establertes a la Constitució Espanyola de 1978).

Tots aquests fets, que aquí s'exposen a tall d'exemple sense esgotar –ni de bon tros– la relació, ens donen prou llum per entendre que l'Estat espanyol no ha estat ni pot ser (perquè no ha volgut ni vol ser) un edifici institucional fonamentat en el respecte a les nacions perifèriques que l'integren. En conseqüència, és desitjable i necessària la vertebració d'estructures jurídiques comunes per al conjunt dels Països Catalans, que permetin al conjunt de la nostra nació cultural d'exercir el seu dret a la pervivència en el temps i al desenvolupament autònom de la nostra realitat cultural, social i econòmica.

Les Illes Balears, pel seu costat, constitueixen el context cultural i lingüístic geogràficament més proper a Menorca, i tot i que han estat, durant els darrers dos segles, el marc jurídic-institucional més immediat en el qual ha viscut Menorca, sovint aquest no s'ha vist acompanyat d'un sentiment de pertinença o identificació clar.

Aquesta doble condició perdura encara a dia d'avui, amb la peculiaritat que el desenvolupament de la Comunitat Autònoma ha comportat un petit però constant creixement d'un substrat d'identificació comuna. No obstant, el sentiment de pertinença a les Illes Balears, i encara més la identificació amb elles, estan molt lluny de ser els necessaris com per poder parlar de *país* (referint-nos al conjunt de l'arxipèlag) en sentit estricte.

Açò no obstant, cal tenir en compte que la pertinença de Menorca a les Illes Balears es dona, aquí i avui, en el marc d'un estat unitari descentralitzat en base a les Comunitats Autònomes, i que les institucions polítiques de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears constitueixen el marc més immediat i adequat de participació política. El nacionalisme polític, per tant, ha d'adequar la seva acció política a aquesta realitat institucional.

És en aquest context que pren importància una orientació estratègica balear de l'acció política del PSM. El reconeixement de la nostra personalitat nacional passa avui, de forma indefugible, pel reconeixement del caràcter nacional de les Illes Balears. De la mateixa manera que l'autogovern dels menorquins, i el seu reforçament, passa necessàriament pel reforçament de les estructures d'autogovern de les Illes Balears, que són les úniques a partir de les quals pot reforçar-se el govern de Menorca, personalitzat en la figura del Consell Insular.

És cabdal, per tant, treballar en la construcció nacional de les Illes Balears com a via imprescindible per a reforçar la personalitat nacional de Menorca i de contribuir a la construcció nacional dels Països Catalans. I la reforma de l'Estatut d'Autonomia ha de passar necessàriament pel reconeixement de la realitat nacional de la nostra Comunitat Autònoma. En conseqüència, i sense abandonar l'objectiu d'uns Països Catalans sobirans, cal treballar estratègicament fent de les Illes Balears el subjecte primer de la nació política.

5.1 OBJECTIUS DEL NACIONALISME DEL PSM.

La pròpia consideració com a partit nacionalista implica la formulació d'objectius que abarquin els àmbits cultural i lingüístic, social, econòmic i polític. I, en tots ells, implica la necessitat que s'assoleixin en base a una acció política autocentrada, autònoma i sobirana, i no sucursalista.

En l'àmbit cultural i lingüístic cal treballar, en primer lloc, per a la recuperació de la llengua catalana com a eix central de la vida quotidiana i de la interrelació social a tots els nivells. El català ha de ser la llengua d'expressió vehicular del conjunt de la societat i de totes les administracions amb jurisdicció a Menorca.

Així mateix, la cultura autòctona ha d'esdevenir el denominador comú –propi o adquirit- del conjunt de la ciutadania, al marge de quin sigui el seu origen. Cal avançar cap a una concepció de la cultura i la llengua pròpies autocentrada, insistint en el concepte de dignitat: el fet de no ser el substrat cultural d'un estat no implica cap mena de posició d'inferioritat.

L'àmbit socio-econòmic és també un element fonamental en la construcció nacional. De la mateixa manera que necessitam l'enfortiment i la revalorització de la nostra llengua i cultura, cal que l'entramat organitzatiu de la nostra societat s'impregni també d'aquest tarannà. Des de posicions nacionalistes s'ha d'apostar clarament per un sistema organitzatiu autòcton i autònom.

I si no hi ha país sense organització social, no n'hi ha tampoc sense unes relacions econòmiques pròpies i fortes. Cal avançar, també, cap a unes relacions laborals i cap a models de concertació social fonamentats en la realitat que vivim. El nacionalisme, com a element modernitzador que lluita per consolidar el benestar dels ciutadans, ha de cercar contínuament fórmules que permetin el desenvolupament econòmic del nostre país. Fórmules que, necessàriament, han de partir d'un enfocament basat en la realitat i en els objectius formulats des de dins: no és acceptable que aquelles decisions que afecten el model econòmic, i que encara es prenen des de les administracions, siguin preses des d'institucions alienes a la voluntat dels menorquins.

Cal, en definitiva, la vertebració d'estructures d'autogovern tan potents com sigui possible. Per tant, i respecte a la realitat menorquina, el treball del PSM passa necessàriament per reforçar l'abast competencial del Consell Insular de Menorca, autèntic govern dels menorquins. El futur de la nostra llengua, la projecció de la nostra cultura, el futur dels nostres sectors econòmics, només serà projectat en consonància a les necessitats dels menorquins si les decisions les pren l'òrgan de govern més proper als menorquins.

Per tot açò, és necessari treballar també per a reforçar els vincles d'identificació dels ciutadans amb el país. El propi Consell Insular, a banda de la seva instrumentalitat política, pertany també a un univers simbòlic propi. És un símbol per al conjunt de la societat, com ho pot ésser també la bandera o la llengua. Per tant, cal també una política de reforç simbòlic.

5.1.1 La reforma de l'Estatut

Amb el canvi de govern a l'Estat Espanyol s'ha obert la possibilitat d'una sèrie de reformes estatutàries que si més no augmentin la capacitat d'autogovern de les comunitats autònomes.

El mateix Partit Popular, que fins a la seva derrota electoral havia criminalitzat qualsevol intent de revisió del model politicoterritorial existent, ara està intentant erigir-se com a defensor dels drets autonòmics. Això sí, reivindicant aquests drets des d'un pretès greuge enfront de les reivindicacions d'altres territoris de

l'Estat que es troben, políticament, en estadis més avançats de conscienciació nacional. No es defensa més autogovern per a les Illes des del convenciment del dret a assolir-lo sinó per no ser menys que Catalunya. Es tracta, en definitiva, d'una estratègia induïda des de Madrid, pensada per dinamitar qualsevol avenç en el reconeixement de les identitats nacionals.

Com a partit nacionalista el PSM-EN ha de rebutjar qualsevol maniobra d'enfrontament entre comunitats autònomes, però també ha de saber aprofitar la situació actual per avançar en l'autogovern dels pobles de les Illes Balears.

La reforma de l'Estatut d'Autonomia que ja s'ha encetat és llavors una oportunitat per aconseguir més competències i avançar en l'autogovern. Però per això és indefugible que el nou Estatut que s'aprovi reconegui la realitat nacional de les Illes Balears, que contempli l'assumpció de totes i cadascuna de les competències que la Constitució no reserva a l'Estat i que estableixi un sistema de finançament basat en el concert econòmic que acabi amb l'endèmic espoli fiscal que pateix la nostra terra.

Però també com a nacionalistes hem de exigir un nou estatut que configuri l'ordenació política de les Illes Balears a partir de cada una de les illes. Són els diferents pobles de les Illes Balears els que, des de la lliure decisió i la unió voluntària, són els subjectes del projecte nacional que s'ha de bastir. La organització de la comunitat autònoma de les Illes Balears passa llavors per la consideració dels Consells Insulars com a òrgans de poder fonamentals en els quals recau la representació dels pobles de cada una de les illes.

No podem obviar, per altra part, que els nostres objectius possiblement no seran assolibles en la seva totalitat en aquest procés de reforma estatutària. Si més no, però, tenim l'obligació com a nacionalistes de lluitar perquè s'avanci en la direcció correcta.

Sens dubte la recuperació d'un Paísos Catalans sobirans, que ha d'ésser el nostre objectiu últim, sols és possible des de la construcció de la realitat nacional de les Illes Balears nascuda a partir de respecte a l'autogovern dels pobles de cada una de les illes.

5.1.2 Els objectius a llarg termini

Hem vist abans com, a través de la història, els nacionalisme polític orientava la seva estratègia a la consecució d'estructures de govern adequades al subjecte que el sustentava. Aquestes estructures es concretaven, en el seu grau òptim, en l'Estat.

En el fons, per tant, els nacionalismes aspiraven a bastir les mateixes estructures jurídiques que les d'aquells subjectes que identificaven com agressors, però dimensionades a la seva realitat nacional. Per tant, podem concloure que el medi en el qual s'ha mogut i ha pres sentit el nacionalisme

polític, fins el dia d'avui, ha estat el dels Estats. El dels Estats concebuts en base al model d'Estat-nació.

No obstant, una part important dels nacionalismes polítics no han reeixit en l'intent de vertebrar un nou Estat. S'ha donat, per tant, una lluita política entre el nacionalisme perifèric i l'Estat-nació, el resultat de la qual s'ha resolt entorn a quatre models bàsics:

- a) Reconeixement cultural per part d'un estat centralista.
L'Estat concedeix una determinada protecció a allò que considera particularitats dins d'una cultura homogènia. La minoria cultural no té prou força per exigir un reconeixement major i és tractada com a reducte folklòric. És el cas de Gran Bretanya fins a fa ben poc (ara ha començat un procés descentralitzador).
- b) Autonomia política
L'estat concedeix una determinada descentralització política, però retenint poders com la sobirania, la defensa, la política internacional, la gestió econòmica... És el cas de l'Estat espanyol, o d'Escòcia.
- c) Federació
Un concepte mitificat per part de determinats nacionalismes. La federació es pot donar entre països que han decidit lliurement associar-se (EUA) o com a fruit de les reivindicacions d'una de les nacions que forma l'estat – nació (Canadà, Bèlgica). També hi ha el cas d'Alemanya, on la federació no respon a exigències particularistes sinó que es tracta d'una descentralització impulsada des del poder central per afavorir la democratització de les institucions.
- d) Negació i repressió.
L'estat no reconeix cap dret a les minories nacionals que en formen part, les quals van diluint a poc a poc en la cultura oficial. El cas més paradigmàtic és França. Dels del segle XIX ha anat insistint molt en la idea d'un estat, una nació, una llengua, i ha posat en funcionament una política destinada a fer desaparèixer les cultures i llengües diverses que hi ha dins l'estat.

Després d'aquesta anàlisi gens esperançadora, cal revisar alguns conceptes o rescatar-los per tal d'oferir una sortida més adequada als nous temps i més conciliadora entre les nacions en conflicte. I en els temps que vénen, tot i que realment els Estats continuen exercint el seu poder de forma implacable, no deixar de ser cert que comencen a trobar-se en una certa situació de crisi, almenys conceptual, fonamentalment per dues raons. Una, d'abast global, és la sobreposició del poder de determinats entramats econòmics per damunt dels Estats. L'altra, més cenyida al cas europeu, és la paulatina construcció d'una entitat política d'abast supraestatal i de caire confederal que, tot i sustentat-se en la lliure voluntat dels Estats, n'ha iniciat un procés –lent però constant- de buidatge de contingut cap a instàncies superiors i inferiors.

El cas europeu, en el qual estam immersos, és el d'un procés bastant avançat de liberalització econòmica, a la qual s'hi afegeix un llunyà procés de vertebració política. D'una part, comencen a ser ja prou evidents els símptomes d'avanç cap a l'enfortiment d'un centre de decisió política. I de l'altra, s'estan començant a obrir portes cap a noves formes d'organització interna no sempre coincidents amb els actuals Estats.

Així, les propostes llançades en els darrers mesos des del pacte tripartit que governa la Generalitat catalana podrien suposar un avenç cap a una nova dimensió de recerca de solucions als problemes d'encaix de les nacions sense estat, sempre que no es limitin a les Comunitats Autònomes més avançades en el reconeixement del fet nacional (Catalunya, País Basc i Galícia). Per un costat, el concepte de federalisme asimètric obre una via peculiar en la concepció tradicional dels estats federals, pel que suposa d'ordenació territorial sota la premisa d'un estat compost (*federalisme*) i pel que suposa, alhora, de reconeixement d'especificitats nacionals diferenciades del nucli nacional sobre el qual se sustenta l'estat (*asimètric*), reconeixent al mateix temps la seva sobirania (el reconeixement del dret d'autodeterminació és defensat per la majoria de les organitzacions polítiques catalanes, malgrat els signes dubitatius que mostra ara el PSC).

I no hem d'oblidar l'aposta estratègica per a vertebrar el que podrien ésser nuclis essencials de noves estructures regionals europees, que podrien adquirir contingut polític en el futur. En aquest sentit, la construcció d'un primer embrió d'euroregió pot obrir una porta cap a la consecució de noves formes d'autogovern, clarament lligades a pols econòmics ja existents. No hem d'oblidar, però, que la materialització efectiva d'aquesta hipòtesi passa necessàriament per reformar aspectes fonamentals dels actuals estats membres (entre ells, les respectives constitucions). En definitiva, tot i que el plantejament a curt termini de l'euroregió no ofereix solucions a la qüestió nacional, a llarg termini pot servir per trencar la cotilla de les actuals constitucions, a més d'obrir una via genuïna i més directa de participació en les institucions europees.

Encara més novedosa és la proposta que, en aquest sentit, presentà en el seu moment el *lehendakari* Ibarretxe al Parlament basc. Fonamentada en el principi del dret dels ciutadans bascos a determinar el seu futur, proposa una solució de sobirania compartida i de lliure adscripció a una nacionalitat dels ciutadans, oferint així una possibilitat de respecte escrupulós a les identifications nacionals. I demostrant, també, la importància dels elements simbòlics per a tots els nacionalismes.

La formulació dels objectius nacionals a llarg termini passa, indissociablement, per una anàlisi prèvia de la situació actual i per un necessari exercici de prospectiva a fi i efecte d'imaginar, a nivell d'hipòtesi, els possibles escenaris futurs. La constatació que l'acumulació de poder per part dels estats ha tocat sostre, i que s'ha obert un camí de cessió d'elements que fins ara es consideraven indissociables de la sobirania estatal, porta necessàriament a

concloure que els nacionalismes *estatistes* (per a aconseguir o per a mantenir, tant se val) estan començant a deixar de tenir sentit, especialment si l'horitzó de la consecució d'un Estat propi no es contempla a curt o mitjà termini.

Cal obrir la porta a noves formulacions, lligades a la subjectivitat política nacional, i orientades al reconeixement de la sobirania, l'exercici de la qual pot derivar en altres fórmules diferents als estats tradicionals. Només dues coses són fonamentals per arribar amb garanties a aquest moment: continuar existint com a nació cultural i ser capaços de projectar políticament la nostra voluntat nacional.

6. ANNEX. MENORCA, EL NOSTRE PAÍS. EVOLUCIÓ HISTÒRICA.

La conquesta catalana (1287) significa l'origen del nostre país, l'illa rebé nous pobladors i amb ells la religió cristiana, la llengua i la cultura catalana i un model de societat que perdurà durant més de cinc segles. Menorca, que obtingué uns privilegis propis amb l'atorgament de la Carta de franquesa (1301) pel rei Jaume II de Mallorca, disposava d'una administració privativa, amb institucions a imatge de les de Mallorca i el Principat, però amb plena autonomia respecte a la balear major. L'illa estava organitzada com una sola Universitat (municipi) amb jurisdicció sobre tota l'illa i amplies atribucions econòmiques i administratives. La principal autoritat reial era el lloctinent o governador. El paborde s'encarregava de l'administració eclesiàstica de l'illa en representació del bisbe de Mallorca. Tota l'administració tenia seu a Ciutadella.

La conquesta del Regne de Mallorca pel rei Pere el Cerimoniós significà la integració de les illes a Catalunya. Per aquest motiu els menorquins enviaren diputats a les corts catalanes el segle XIV. El lligam amb el Principat es manté durant el segle XV, fins el punt que Menorca participa en la guerra civil catalana del costat de la Generalitat i en contra del rei Joan II. A la nostra illa les hostilitats començaren quan esclatà la rebel·lió de Ciutadella al crit de "Visca Catalunya".

El segle XVI significarà l'inici de la castellanització de l'administració reial, agreujada per construcció del castell de Sant Felip que a més a més provocarà la distorsió de l'estructura de poder preexistent. Progressivament l'alcaid anirà agafant força en front dels municipis i el governador, al que finalment substituirà. Cada cop més es produeix l'intervencionisme dels governadors per tal de controlar els municipis, tant sota govern de la casa d'Àustria com després durant el domini britànic. Els municipis, dominats per una classe dirigent de terratinents, defensaran els privilegis de l'illa per així poder mantenir l'ordre establert que els proporcionava una posició privilegiada i garantia la seva riquesa. Per obtenir el recolzament del poble adopten una actitud paternalista, amb força èxit.

D'altra banda a mitjan segle XVII es produeix la independència les Universitats foranes, després de segles de conflictes amb la General, el que provoca la crisi

d'aquesta institució, que si bé no desapareix fins 1835, queda buida de tot poder real. La Universitat General era la institució que agrupava als representants de tots els municipis de Menorca, en certa manera un precedent del Consell Insular.

Els menorquins s'alçaren al 1706 a favor del rei Cales III i en contra de la dinastia Borbònica durant la guerra de successió, com la resta de territoris de l'antiga Corona Catalano-Aragonesa. La derrota va suposar per a Catalunya, València i Mallorca la pèrdua de les institucions pròpies i una intensificació de la castellanització cultural, que ja venia d'abans.

A partir del 1713 l'evolució de Menorca difereix de la resta de territoris de parla catalana. Pel tractat d'Utrecht l'illa quedarà sota el govern del Regne Unit, però amb el compromís de respectar els antics privilegis i institucions. L'administració britànica decretarà la llibertat de comerç per reduir les despeses de la guarnició, en contra de les lleis de l'illa. Aquest fet permetrà un desenvolupament econòmic sense precedents fins aleshores i l'enriquiment de la burgesia comercial, el que generarà un floriment cultural elitista, en el que destaca la literatura neoclàssica, que continuarà durant les primeres dècades del segle XIX.

Després de diversos canvis de domini i ocupacions Menorca s'incorpora a la monarquia espanyola amb el tractat d'Amiens (1802) que significarà la pèrdua de l'autogovern, ja que és anul·lada l'autonomia que havia gaudit l'illa des de l'edat mitjana. Es produeix la provincialització administrativa de l'illa, que passarà a dependre política i administrativa de la Capitania General de Mallorca. Es perd per tant la tradicional facultat de tractar directament amb la cort els problemes que afectaven a l'illa. Igualment és la fi de l'autonomia dels municipis menorquins, com a conseqüència de l'ampliació de les prerrogatives del governador militar com a corregidor, malgrat que externament es mantén l'antiga organització.

És també l'inici de l'espanyolització forçada de la nostra societat. Es produeix una ofensiva contra la llengua catalana, en dos fronts íntimament relacionats: educació i església. En primer lloc es prohibeix l'ensenyament en llengua catalana a les escoles conventuals (agost de 1802) alhora que s'introdueix l'ensenyament públic en espanyol, que era finançat pels municipis. L'altre element d'espanyolització fou la creació del bisbat de Menorca, amb la missió d'espanyolitzar l'església i la societat menorquina, atesa la influència que aquesta exercia sobre el poble. Els nous bisbes van prohibir la utilització del català en la documentació eclesiàstica i es fomentà la predicació en castellà, sense massa èxit.

D'altra banda l'illa va ser sotmesa a una elevada pressió fiscal, al temps que es priva als municipis de la més important de seves fonts de finançament, el que els obliga a endeutar-se per fer front a les constants exigències del govern, l'econòmica de l'illa entra en crisi davant les dificultats per adaptar-se a la legislació comercial espanyola. No podem deslligar la revolta menorquina de

març de 1810 dels canvis imposats a l'illa a rel de la integració al regne d'Espanya. Els menorquins s'alçaren contra els representants de la nova administració espanyola que ofegava la seva llibertat tant política com econòmica: el Governador, el Bisbe i els funcionaris.

El fet diferencial entre Menorca i la resta de les terres de parla catalana té a veure amb la migradesa i tardança de la renaixença a la nostra illa, i és que la tasca d'espanyolització i de proscripció la llengua i cultura catalana arriba a Menorca amb quasi bé un segle de retard amb relació a la resta dels països catalans. És evident que els ja al segle XVII l'administració hispànica ja utilitzava el castellà, i que aquesta pràctica fou continuada pels britànics, però no fou fins els darrers anys del segle XVIII, i amb més força a partir del segle XIX, quan l'èxit del liberalisme polític entre la burgesia de Menorca reforçarà el procés, que s'imposarà l'espanyolització a l'administració, la política, l'educació, la premsa, l'església, en resum a la vida pública en general.

No obstant l'església mantindrà l'ús del català, i encara al 1825 es resistia a utilitzar el castellà en les celebracions litúrgiques. Pel que fa a la documentació interna, els preveres maonesos utilitzaran el català de forma quasi bé exclusiva fins a la dècada 1850. Pel que fa a l'àmbit privat succeí una cosa semblant. Els homes que nasqueren al segle XVIII reberen l'educació en català i majoritàriament escriviren en aquesta llengua, així succeeix en diferents dietaris. El canvi en la substitució del català pel castellà en l'àmbit privat es produeix a la segona meitat del XIX, i s'intensifica a les darreres dècades del segle. Quan a la resta dels països catalans la nostra llengua renaixia, a Menorca encara no havia arribat al seu punt de major decadència.

A mesura que l'espanyolització augmentava els menorquins enyoraven l'autogovern perdut, reclamant una certa autonomia per l'illa. Així al 1820 els liberals maonesos reclamen la creació de la província de Menorca. Fins molt més tard no trobem cap intent de separació, serà al 1868 quan els republicans federals menorquins reclamen l'autonomia de l'illa, si bé el que desitgen és la llibertat de comerç. Al 1912 el Dr Llanós, diputat republicà, reclama que Menorca i Eivissa es converteixin en cabildos insulars, com a Canàries. Quan al 1916 des de Mallorca es va intentar crear una mancomunitat Balear, a imatge de la de Catalunya, no tingué cap ressò a Menorca. Mes interès despertà l'estatut provincial en temps de la dictadura de Primo de Ribera, però sense cap conseqüència pràctica. Durant la II República els ajuntaments de Menorca, amb força pes dels republicans lerrouxistes, es negaren a sumar-se a l'estatut d'autonomia de les illes Balears. L'illa gaudi de fet de plena autonomia durant els tres anys de la Guerra Civil. Durant la dictadura franquista continuaren els intents per aconseguir la descentralització administrativa de Menorca respecte de Mallorca.

A les darreries del segle XIX i començament del XX apareixerà un moviment folklorista, partidari d'utilitzar la variant insular del català, conservador i fortament espanyolista. Per contra també sorgí un moviment nacionalista molt minoritari (creació d'una secció a Maó de "Nostra Parla"), que agrupà als

principals intel·lectuals menorquins de l'època. La guerra civil i la repressió franquista contra els demòcrates, les esquerres i la cultura catalana van deixar esmorteït aquest moviment fins als anys seixanta i setanta en què tímidament renaixé la literatura i cultura catalana de Menorca, en un context de vitalitat de la societat civil.

El nacionalisme polític s'organitza amb l'arribada de la democràcia al voltant del Moviment Socialista de Menorca (MSM) i el Moviment Federalista de Menorca (MFM), partits que treballaren per la consecució d'un Estatut d'Autonomia per les Illes i foren impulsors del que es denominà "Pacte del Toro" on participaren totes les forces polítiques de Menorca. Al 1977 neix el Partit Socialista de Menorca de la fusió del MSM i del MFM.

El PSM va formar part de la "Comissió dels Onze" redactora de l'Estatut d'Autonomia per les Illes Balears, on l'UCD i el PSOE van fer força difícil introduir aspectes autonomistes i descentralitzadors. Finalment es va aprovar un Estatut d'Autonomia que no satisfieia les aspiracions nacionalistes. Des d'aleshores el PSM ha lluitat per augmentar el grau d'autogovern i sobirania del Consell Insular de Menorca i de les illes Balears.